

Remissvar

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Finansinspektionen
Box 7821
103 97 Stockholm
Tel +46 8 408 980 00
finansinspektionen@fi.se
www.fi.se

2026-03-18

FI dnr 25-35122
(Anges alltid vid svar)

Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111)

Ert dnr: Ju2025/02525

Sammanfattning

Finansinspektionen (FI) har ombetts att lämna synpunkter avseende avsnitt 12, 15.4.4 och 16.5.

FI tillstyrker utredningens förslag att det ska vara möjligt för den enskilde att i förvaltningsdomstol få ersättning för kostnader för ombud, biträde eller utredning. FI ser dock att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet finns ett behov av förtydliganden på så sätt att det bör anges mer konkreta exempel på när ombudskostnader *inte* ska ersättas.

FI avstyrker utredningens förslag kring kostnadsansvaret i förvaltningsprocessmål och förordar i stället att staten genom allmänna medel ska stå för detta.

FI delar utredningens bedömning att konsekvenserna av regleringen bör följas upp en tid efter att regleringen trätt i kraft. Om kostnadsansvaret, trots det avstyrkande som FI uttalar i stycket ovan, kommer att vila på varje enskild myndighet kan det inte uteslutas att flera myndigheters anslagsramar kan behöva justeras utifrån det nya kostnadsansvaret.

FI har inga synpunkter på utredningens övriga förslag.

En rätt till kostnadsersättning i förvaltningsprocessmål (avsnitt 12.7)

FI tillstyrker utredningens förslag om rätt till kostnadsersättning i förvaltningsprocessmål. Vi bedömer att det på ett mer direkt sätt kommer att tillgodose de krav som ställs enligt artikel 6.1 i Europakonventionen¹ och 2 kap. 11 § regeringsformen än vad som är fallet i dag när den enskilde måste initiera en skadeståndstalan eller vända sig till Justitiekanslern. Att förslaget utöver detta ger ett visst utrymme för att ta hänsyn till en mer generös tillämpning än vad praxis i dag medger är också positivt.

Förslaget tillstyrks därför i sak, men FI ser att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet finns ett behov av förtydliganden. I betänkandet anges att den föreslagna regleringen endast ska aktualiseras i ett förhållandevis begränsat antal mål, vilket även den uppskattade kostnaden för förslaget ger uttryck för. Samtidigt finns det skrivningar i betänkandet, med utgångspunkt i revisiten *utgången i målet, sakens beskaffenhet* och *målets betydelse*, som kan uppfattas som ett kostnadsansvar för det allmänna även i fall där motparten bör kunna föra sin talan själv eller där det inte är oskäligt att denne ska stå för sina ombudskostnader. I sammanhanget bör det noteras att den föreslagna konstruktionen innebär en materiell utvidgning när det gäller rätten till ersättning. Enligt den ordning som gäller i dag förutsätter ett skadeståndsansvar att skadan (kostnaden) vållats genom fel eller försummelse från det allmännas sidan eller att den enskildes grundläggande fri- och rättigheter har överträtts (jfr 3 kap. 2 och 4 §§ skadeståndslagen [1972:207]). För att undvika att utvidgningen blir större än avsett bör därför, enligt vad FI framhåller nedan, anges mer konkreta exempel när eventuella ombudskostnader *inte* ska ersättas.

FI:s önskemål om förtydliganden har sin grund i karaktären på FI:s verksamhet. FI bedriver huvudsakligen tillstånds- och tillsynsverksamhet. Företag som vill bedriva tillståndspliktig finansiell verksamhet har att förhålla sig till en komplex och omfattande rättslig reglering. Det måste därför kunna förutsättas att ett företag som vill bedriva sådan verksamhet antingen själv kan föra sin talan eller stå för sina eventuella ombudskostnader i en sådan process. Som exemplifiering av sådana företag som, utifrån sina juridiska och finansiella resurser, bör kunna föra sin talan själva kan nämnas banker, försäkringsbolag, clearingföretag och betalningsinstitut. Inte heller

¹ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

mindre företag eller fysiska personer som vid tillståndsprövningar kan ha ett behov av extern juridisk kompetens bör kunna få ersättning för sådana kostnader. Att bedriva tillståndspliktig verksamhet är ett affärsmässigt övervägande och det är därmed inte rimligt att eventuella ombudskostnader i en sådan process ska belasta någon annan än företaget självt. Utgångspunkten måste också vara att eventuella ombudskostnader i en domstolsprövning som har sin grund i att FI har utövat tillsyn över tillståndspliktig verksamhet inte heller ska ersättas. Det fortsatta lagstiftningsarbetet bör säkerställa att detta kommer till tydligt uttryck.

Likaså ingriper FI ibland mot såväl fysiska som juridiska personer, exempelvis vid överträdelser av EU:s marknadsmissbruksförordning samt flaggnings- och blankningsregelverket. Sådana ärenden saknar i regel koppling till tillståndsverksamhet utan rör ofta enskilda fysiska personer. Dessa ärenden kan i vissa fall handla om relativt stora sanktionsbelopp och komplexa rättsfrågor, men de enskilda som berörs av sådana ärenden har inte sällan en stark finansiell ställning och de bör även kunna antas ha tillräcklig kunskap om den rättsliga regleringen. De enskilda bör därför även i dessa fall kunna föra sin egen talan alternativt stå för sina ombudskostnader mot bakgrund av de låga processuella krav som uppställs i förvaltningsprocessen, de resurser som de själva förfogar över samt att domstolarnas utredningsskyldighet är oförändrad. Även i dessa fall bör det tydligt framgå att förslaget som regel bör få till följd att kostnadsersättning inte ska utgå.

Utformningen av det allmännas kostnadsansvar (avsnitt 12.7.3)

Utredningen föreslår att det allmännas kostnadsansvar ska belasta den förvaltningsmyndighet som uppträder som motpart till den enskilde. Det grundar sig i stort på att staten inte bör stå för sådana kostnader där motparten är en kommunal förvaltningsmyndighet och att det blir mer ändamålsenligt att respektive myndighet belastas när denna uppträder som den enskildes motpart. FI konstaterar dock att redan i dag belastas staten genom allmänna medel av sådana kostnader där kommuner och regioner uppträder som motpart genom att den enskilde förordnas ett offentligt biträde.² Likaså

² Se lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

är det staten som står för alla kostnader för rättshjälp³ och när ersättning utgår enligt skatteförfarandelagen⁴. Det är även ett rimligt antagande att merparten av de kostnader som kommer att uppstå till följd av förslaget inte torde härröra från sådana mål där kommunala förvaltningsmyndigheter agerar som motpart utan grunda sig på beslut från statliga förvaltningsmyndigheter. För att inte frångå den systematik som redan finns kring kostnadsansvaret, och eftersom kostnaderna till största del kommer att härröra från statliga förvaltningsmyndigheter, förordar FI därför att staten genom allmänna medel ska stå för detta. FI avstyrker därför utredningens förslag i denna del.

Konsekvenser av förslaget (avsnitt 15.4.4)

FI har förståelse för att det är förenat med svårigheter att beräkna vilka kostnader förslaget kan antas leda till. Givet den stora osäkerhet kring kostnadsberäkningen som finns, och såvida det inte i det fortsatta lagstiftningsarbetet görs någon sådan förändring som FI förespråkar kring utformningen av kostnadsansvaret, tillstyrker FI utredningens bedömning att konsekvenserna av regleringen bör följas upp en tid efter att regleringen trätt i kraft.

Om kostnadsansvaret, trots det avstyrkande som FI uttalar i fråga om avsnitt 12.7.3, kommer att vila på varje enskild myndighet och ska rymmas inom en myndighets ordinarie verksamhet kommer det att försvåra myndigheternas planeringsförutsättningar. Det kan därmed inte uteslutas att vissa myndigheters anslagsramar kan behöva justeras utifrån det nya kostnadsansvaret.

Lagteknisk synpunkt (avsnitt 16.5)

I förvaltningsprocessen är förfarandet som utgångspunkt skriftligt, men som ett komplement till detta kan en muntlig förhandling hållas. I den rättsliga reglering som rör det förvaltningsrättsliga området används därför inte begreppet *rättegång*. För att utforma en rättslig reglering som harmonierar med befintlig bör *rättegångskostnader* i stället ersättas med *ersättning för kostnader för ombud, biträde eller utredning* eller något motsvarande.

³ Rättshjälpslagen (1996:1619).

⁴ 43 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

FINANSINSPEKTIONEN

Johan Almenberg
Generaldirektör

Helena Johansson
Senior myndighetsjurist

I detta ärende har generaldirektören Johan Almenberg beslutat. Seniora myndighetsjuristen Helena Johansson har varit föredragande.

Kopia till ju.da@regeringskansliet.se